

ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У зарубіжних країнах попередження правопорушень неповнолітніх осіб та притягнення їх до юридичної та інших видів відповідальності називається ювенальною юстицією. Аналіз визначення поняття ювенальна юстиція у доктринальній літературі свідчить про його неоднозначність, оскільки, визначення залежать від обсягу елементів, що включаються в систему. Зокрема, деякі вчені акцентують увагу на тому факті, що загальноприйнятим у міжнародно-правових актах є вживання терміну ювенальна юстиція - правосуддя, адже, наприклад, поняття Juvenile Justice в тексті так званих Пекінських правил (1985) - Мінімальні стандартні правила ООН стосовно відправлення правосуддя щодо неповнолітніх, - буквально означає правосуддя у справах неповнолітніх [1, с. 16].

У кожній державі ювенальна юстиція здійснюється по-різному, але в цілому вона покликана забезпечити:

- законність і справедливість кожного правового рішення будь-якого органу державної влади щодо неповнолітніх;
- охорону прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх осіб при провадженні адміністративних і кримінальних справ,
- здійснення максимальної соціалізації підлітків до найбільш сприятливих умов життєдіяльності.

З початку існування судів для неповнолітніх автономна ювенальна юстиція створена в США, Канаді, Англії, Бельгії, Франції, Греції, Нідерландах, Росії, Польщі, Угорщині, Єгипті, Японії, Австралії, Новій Зеландії, кантонах французької Швейцарії.

Характерною особливістю французького законодавства є те, що будь-яке протиправне діяння є об'єктом регулювання Кримінального кодексу. Справи, що розглядаються органами адміністративної юстиції, закінчуються не покаранням якої-небудь особи, а скасуванням адміністративного акту або його зміною. У цьому випадку адміністративна відповідальність розуміється не як відповідальність громадян, а як відповідальність держави, посадових осіб [2, с. 220-258].

Важливе місце у сфері профілактики правопорушень серед дітей займає Управління юридичним захистом молоді (ЮЗМ), яке належить до Управління міністерства юстиції Франції. Основними завданнями управління - виховання неповнолітніх та попередження вчинення ними правопорушень, виховання і навчання неповнолітніх, які вчинили правопорушення, а також робота з повнолітніми, які не досягли 21 року, або мають певні проблеми в житті. Крім того, управлінню належить функція контролю за адміністративною, фінансовою та педагогічною діяльністю служб юридичного захисту молоді [3, с. 58-59].

Відмінна риса французької моделі ювенальної юстиції - гнучка система заходів адміністративного та кримінально- правового впливу на неповнолітнього, диференційована залежно від віку підсудного та тяжкості вчиненого правопорушення. У результаті, наприклад, до дітей віком від десяти до чотирнадцяти років, які вчинили суспільно-небезпечне діяння заборонене адміністративним і кримінальним законодавством, застосовуються заходи, пов'язані з взяттям під нагляд працівника пробації, з обов'язковою вимогою - протягом встановленого терміну регулярно відмічатися в спеціальному Центрі, дотримуватися законослухняної поведінки.

Суть пробації полягає у встановленні нагляду за неповнолітнім з покладенням на нього певних зобов'язань й обмежень, без ізоляції його від суспільства (відвідувати центри пробації, періодично зустрічатися з наглядовим офіцером, брати участь у певних різновидах діяльності, дотримуватися законослухняної поведінки тощо). Цю функцію виконує служба пробації, головна мета діяльності якої полягає в захисті суспільства, попередженні повторних злочинів, сприянні реінтеграції правопорушника в суспільство.

Проте, служба пробації в країнах розвинутої демократії істотно відрізняється від кримінально-виконавчої інспекції за своїми функціями, організацією діяльності, кадровим забезпеченням, методами роботи.

До неповнолітніх у віці від шістнадцяти до сімнадцяти років, поряд із зазначеними вище заходами впливу, можуть бути застосовані деякі види покарань: пробація, громадські роботи, або ж комбінована санкція (пробація та громадські роботи),

запровадження комендантської години, лікування від наркотичної або іншої залежності, штраф, позбавлення волі.

Мінімальний період пробації в більшості країн - шість місяців, максимальний - три роки. Застосовуючи пробацію, суд надає правопорушнику можливість розібратися у вчиненому злочині й зробити все необхідне, щоб в подальшому злочин не повторився.

Практика роботи служби пробації в європейських країнах дозволяє сформулювати такі її основні завдання:

1. Сприяння інтеграції правопорушника в суспільстві, формування у нього поваги до соціальних та правових норм;
2. Участь потерпілого в адміністративному та кримінальному провадженні та відновлення справедливості стосовно захисту його прав;
3. Залучення злочинця до процесу реституції;
4. Захист суспільства завдяки ефективному застосуванню альтернативних видів покарань;
5. Зменшення ризику вчинення повторних злочинів.

Своєрідним аналогом служби пробації в Україні є кримінально-виконавча інспекція, яка виконує покарання, не пов'язані з позбавленням волі.

Вивчення зарубіжного досвіду у сфері пробації, усвідомлення її необхідності, дозволяє наблизитись до її законодавчого закріплення та створення відповідної служби, яка б виконувала усі види покарань, що не пов'язані з позбавленням волі, у тому числі за вчинення адміністративних проступків.

Зважаючи на досвід впровадження системи профілактики в зарубіжних країнах найбільш перспективним для запровадження в Україні, на нашу думку, є позитивний досвід Франції, де принцип індивідуального підходу до неповнолітніх правопорушників виражений у найбільш сприятливій формі, і також, на структурному рівні. Мова йде про створення в системі правоохоронних органів підрозділів, які б представляли структуру створену з числа кваліфікованих педагогів, психологів, а також інших вузькопрофільних спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Ювенальна юстиція в Україні: коментар та аналіз діючого законодавства. Конвенція про права дитини

(з постатейними матеріалами). Словник-довідник з ювенальної юстиції [науково-практичний посібник] / за заг. ред. В. С. Зеленецького. - Х. : Страйк, 2006. - 784 с.;

2. Брэбан Г. Французское административное право : [пер. с фр.] / Г. Брэбан; под ред. С. В. Боботова. - М.: Прогресс, 1988. - 488 с.;

3. Кудрявцева Н. И. Ювенальная юстиция в России и Франции : сравнительная характеристика : [учеб.-метод. пособ. для студ. юрид. фак.] / Н. И. Кудрявцева. - Курск : Регион. открытый соц. ин-т, 2003. - 105 с.